

ACTUAL DEFICIENCIES OF ENVIRONMENTAL CULTURE

Abstract: In recent years, there has been a steadily growing tendency to reduce the severity of persistent environmental problems in the various means of mass communication. This worrying finding is also a result of multiple actions or omissions at different levels of government, motivated by elemental ecological culture or the lack of such a culture. Everyday practice constantly proves the need for environmental knowledge, skills and attitudes both in students, as well as in administrative and business leaders and the population as a whole. The purpose of this article is to show that insufficient problems are posed and discussed, and thus no alternative solutions are offered to practical actions of our institutions and the media.

Author information:

Veliko Velikov

Professor PhD

UARD, Plovdiv

✉ v.d.velikov@abv.bg

🌐 Bulgaria

Milena Stoyanova

Assoc. Prof., PhD

Konstantin Preslavsky University of Shumen

✉ stoyanovamilena@shu.bg

🌐 Bulgaria

Krasimir Levkov

Professor PhD

UARD, Plovdiv

✉ krasimirlevkov@gmail.com

🌐 Bulgaria

Keywords:

environmental culture, deficiencies,

retrospection of problems

През последните години се забелязва една трайно налагаща се тенденция за намаляване остротата на постовяните екологични проблеми в различните средства на масовите комуникации. Тази тревожна констатация е следствие и от множество действия или бездействия на различно управленско ниво, мотивирани от елементарна екологична култура или въобще липсата на такава. Формирането на адекватна на съвременната реалност екологична култура е дълъг и сложен процес. Неговото начало трябва да започне от началното училище, да продължи през средното и се формира във висшето училище. Ежедневната практика постоянно доказва необходимостта от екологични знания, умения и нагласи както у ученици, студенти, така и при административни и стопански ръководители и на населението като цяло.

Цялостният процес на медийна екологична комплексна манипулация „технология“, съдържа много и различни страни. Изхождайки от дългогодишната досегашна практика се стига до извода, че няма медия, която да е филантропска организация, разпространяваща политическа и особено екологична информация от абстрактната любов към истината. Като се стремят да спечелят доверието на публиката и да създават у нея впечатление за „критичност“ на материалите си, медиите прибегват нашироко до грижливо дозиране на положителното и отрицателното (от гледна точка на защитата на интересите на възложителя, работодателя) в информационния материал.

По Конституция гражданите на Република България имат правото на информация от държавни органи и учреждения. Това право включва и информация за състоянието на всеки един от компонентите на околната среда въобще и за конкретно населено място в частност; за състоянието на изпозваните суровини в производството; на хранителни продукти, питейни води и т.н. В това отношение възниква въпросът: Достатъчно ли проблеми се поставят, дискутират и предлагат алтернативни решения за практически действия на нашите институции и медии? Отговорът не може да бъде еднозначен. Една ретроспекция на проблема показва, че до началото на демократичните промени у нас той беше табу за управляващата партия-държава и подчинените ѝ тотално медии.

В това отношение авторите посочват първият актуален дефицит на екологична култура с огромни последици за здравословното състояние на цялото население. Това е примерът с аварията в Чернобилската АЕЦ и нейното отразяване, като степен на въздействие върху околната среда, здравето на хората и предприемане на адекватни действия и норми на поведение от тях.

Какво трябваше да знае населението за тази авария с толкова трагични последици за поколения напред за цяла Европа и особено за България, което все още е приоритет на специализирани издания, а не на масовите медии.

След аварията на 26 април 1986 г. са били засегнати райони, намиращи се на север от Чернобил поради атмосферния пренос от юг – югоизток. В неделя и понеделник (27 и 28.IV) радиоактивният облак вече е обхванал Скандинавския полуостров и Североизточна Полша. Системата за контрол на състоянието на околната среда в Швеция засича четиринадесеткратно увеличение на радиацията над геохимичния фон и така светът разбира, че някъде е станало нещо и че това нещо е аварията в Чернобилската АЕЦ. В сряда (30.IV) посоката на вятъра се променя от север – северозапад и един радиоактивен облак се насочва на юг и изток впоследствие разделен от антициклон и радиоактивният въздух се насочва към различни райони на Европа.

У нас беше засечено повишаване на радиоактивността на въздуха от 100 до 1000, а на места и до 10 000 пъти над местния геохимичен фон в следобедните часове на 1 май (четвъртък). В петък – 2 май, единият радиоактивен облак достига Великобритания, а вторият вече обхваща целия Балкански полуостров. В понеделник – 5 май е регистриран нов максимум в количеството на радиоактивните вещества, изпуснати от разрушения реактор. Главният радиоактивен облак обхваща Германия, Швейцария, Австрия, Италия и северозападната част на Балканския полуостров.

Екологичната култура предполага информиране на обществото какво е състоянието на всеки един регион от територията на страната по време и след „Чернобилския радиоактивен дъжд“ – между 1-ви и 3-ти май 1986 г. така в резултат на липсата на екологична култура по цялата верига от държавни, стопански и контролни български институции се оказва, че между 27.IV.1986 г. (Финландия и Швеция) и 7.V.1986 г. (Исландия) всички европейски страни алармират МАГАТЕ (Международната агенция за атомна енергия) за наличието на радиационно замърсяване. В същото време България и Румъния запазват престъпно мълчание, като че ли нищо не се е случило. Именно поради тази причина, независимо че България бе на осмо място по степен на замърсяване на терена, тя е на първо място по показателя „Средна еквивалентна доза“ (погълната радиация от човешките органи) по отношение на йод – 131 и цезий – 137.

В края на 1989 г. у нас започна т. нар. „демократичен преход“, който не само според авторите все още не е завършен по темата на настоящото проучване и така се стига до екологичен дефицит номер 2 – Питейната вода по водоснабдителна линия Храбрино.

След 3.V.1986 г. се наложило в Пловдив за два дни да бъде изключена водоснабдителната линия Храбрино и на няколко високопланински станции да се осигурява за 1 седмица питейна вода в бидони. Село Храбрино се появи отново в медийното пространство 13 години след Чернобил (15 – 16.III.1999 г.), пак по същия повод. Официална държавна институция обяви, че в Храбрино са мерили с остарели стандарти. Тази цикличност на едно и също събитие поставя необходимостта от ландшафтно-геохимична експертиза на водосбора на водоснабдителната линия Храбрино, защото вероятно става въпрос за радиоактивно замърсяване на повърхностните води, а оттам и на питейните. Към този неблагоприятен извод довежда обстоятелството, че във

въпросния водосбор вероятно има уранови месторождения, които са подложени на ерозия и излужване. Резултатите от подобна експертиза трябва да се поставят на обществена дискусия и ако действително има нещо да се вземат съответните управленски решения за ограничаване или ликвидиране на проблема, не да се плашат жителите на региона, че „следващото поколение може да е с две глави и три крака“¹. Вероятно това „нещо“ вече е факт, тъй като се оказва, че регистрираните ракови болни в онкологичния диспансер в гр. Пловдив за изтеклите 6 месеца на 1999 г. са с 85% повече, отколкото за 1998 г.²

Актуалният дефицит номер 3 касае настоящето. Един от авторите на настоящото проучване, ръководейки екип от учени от Географския институт към БАН, преди около 40 години в рамките на проучване на плажово-дюнните ивици по Българското Черноморско крайбрежие установява, че плажът на залива „Вромос“ (между нос Атия и нос Свети Никола – Черноморец“) е радиоактивно замърсен и замърсен с тежки метали от хвоста на намиращите се недалеч уранова и медна мина, заустващи в залива. Публикувайки същото в статията „Някои гранулометрични и геохимични характеристики на плажово-дюнните ивици между Бургаския и Дяволския залив“ (в съавторство с Т. Кръстев), в отпечатания текст след задължителната цензура все пак остава ... „Това е един от плажовете по Българското Черноморско крайбрежие, който не е обект на стопанския туризъм“³. През всичките тези години до края на месец август 2018 г., плажът през активния туристически сезон е гъсто населен от каравани, палатки и автомобили с плажуващи. Единствената реакция на институциите беше преди три години да постави табела, че плажът е забранен за ползване.

В заключение авторите посочват как в далечната 1882 г. държавниците на Княжество България са демонстрирали адекватна екологична култура към поданиците си. Историческата ретроспекция на актовете на Народното събрание засягащи актуални екологични проблеми, породени от тяхното въздействие върху околната среда, показва неадекватна реакция за решаване на проблемите през отделните отрязъци от време. Така например трогателна е загрижеността за състоянието на околната среда и здравето на населението при осъществяването на различни промишлени дейности, при сключване на „контракт“ между правителството на Българското княжество и предприемаческото дружество на Л. Новотни – Препоръка на Държавния съвет от 5 май 1882 г. по „контракта“ за постройка на първата българска сукнена фабрика в с. Княжево:

Към чл. 12 от договора:

„Министерството на финансите да направи нужните изследвания върху това, дали въпросната фабрика няма да донесе някоя вреда за местното население и добитъка в хигиенично отношение“⁴ или пък решение на Държавния съвет от 7 май 1882 г.: „Да се позволи чужденците да се ползват каменните богатства на Княжеството ... да се задължават, под страх от тонемане правото ... да не сторят вреда както на селото, гдето е кариерата, така и на брега на Дунава, гдето ще става изнасянето“⁵.

От тази загриженост няма и помен в периода на „развития“ и „зрял“ социализъм. Така например – Министерският съвет на 28 февруари 1969 г. с разрешение № 495, разрешава отпадъците от преработката на оловно-цинкова руда в обогатителната фабрика в Рудозем да се изпускат в река Арда. Следователно над 100 години след първите законодателни актове на Княжество България в интерес на своите поданици, Партията-държава на българските комунисти също с такъв акт разрешава унищожаването на живота в една българска река, която протича през населени места и чиито води се ползват за напояване, битови нужди и за водопой на животни. Или пък Постановление № 56 от 5.IX.1989 г. на МС забраняващо „къпането, риболова, поливането на листникови култури и зелен фураж от река Пирдопска, от река Тополница след

1 V. “24 chasa” (16 March 1999).

2 V. “Demokratshiya”, br. 199 (31 July 1999).

3 **Velikov, V., T. Krustev, 1986:** Nyakoi granulometrichni I geohimichni harakteristiki na plazhovo-dyunnite ivitshi mezhdru Burgasiya I Dyavolskiya zaliv. Problemi na geografiyata, kn. 2.

4 Durzhaven vestnik № 95, 26 August 1882.

5 Durzhaven vestnik № 96, 27 August 1882.

вливането на река Пирдопска и язовир „Тополница“ до 31.XII.1992 г.“. Естествено до фиксирания срок нищо не беше направено и след него местното население не считаше за здравословно да извършва посочената дейност.

References:

1. **Velikov, V., 1999:** Ekologichni aspekti na komunikativnata kultura. Aspekti na komunikativnata kultura, VTU “Sv. Sv. Kiril I Metodiy”.
2. **Velikov, V., T. Krustev, 1986:** Nyakoi granulometrichni I geohimichni harakteristiki na plazhovo-dyunnite ivitshi mezhdur Burgasiya I Dyavolskiya zaliv. Problemi na geografiyata, kn. 2.
3. V. “Demokratshiya”, br. 199 (31 July 1999).
4. V. “24 chasa” (16 March 1999).
5. Durzhaven vestnik № 95, 26 August 1882.
6. Durzhaven vestnik № 96, 27 August 1882.